

[Pojmová tradice]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1997](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1997](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 18. 1. 1997
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 18. 1. 1997

[Pojmová tradice]

Pojmová tradice počítá s čímsi zcela základním: máme-li něco poznávat a zkoumat, musíme nějakým principiálním způsobem co nejpřesněji vědět, co to je (resp. má být a bude), neboť jen tak můžeme zajistit, že nebudeme poznávat a zkoumat rozličné věci, aniž bychom byli schopni je náležitě od sebe rozlišit. Přesně interpretováno to znamená, že pomocí nasouzených pojmů a příslušných pojmových konstruktů, totiž tzv. intencionálních předmětů, se pokusíme co nejpřesněji minit nějakou skutečnost a tím předběžně (a tedy v zásadě s možností korektur) udat základní kritéria pro rozhodování, zda v našem zkoumání jde stále o „totéž“. To zároveň s sebou přináší hned několik problémů resp. potřebu náležitě si uvědomit některé meze uvedeného postupu. Základní důležitost má nepochybně předsudečné očekávání, že zkoumaná skutečnost má samozřejmě předmětnou povahu, takže je možno ji myšlenkově, pojmově modelovat jako intencionální *předmět*. To je nesnáz, o které zatím ještě mnoho vědců a dokonce ani filosofů buď vůbec neslyšelo nebo alespoň vůbec nehodlá uvažovat. Pak tu je druhá nesnáz, která v podstatě už náleží mezi „veteš“, i když se ještě občas stále ještě může objevit. Jde opět o jakýsi předsudek, spoléhající na to, že něco, co lze pojmově zcela přesně vymežit a uchopit, je eo ipso nějak skutečné (nejvýraznější podobu dal tomuto předsudku Platón, ale jen v navázání na předsokratovskou tradici). Dnes víme, že ona přesnost a jasnost, vyžadovaná od dob Descartových celou racionalistickou tradicí, je (zatím) možná jen ve světě intencionálních předmětů (nejlépe pak ve světě matematiky a především geometrických obrazců, kde také měla svůj vznik a odkud tak mocně působila na filosofii). To pochopitelně neznamena, že cesta myšlenkového modelování je k ničemu tam, kde jde o „skutečné skutečnosti“; jak všichni víme, pravý opak je pravdou. Jde spíše o to, že všechny intencionální předměty, které nám s příslušnými pojmy mají zajistit základní integritu našeho poznávání a zkoumání, mohou mít jen charakter pouhých hypotéz, jimiž se pokoušíme „přiblížit“ oněm skutečnostem, jejich poznání je naším záměrem a cílem. „Clare et distincte“ je zásada naprosto správná, ale týká se práce s pojmy (a pojmovými konstrukcemi); pokud jde o skutečnosti „skutečné“, je třeba počítat s tím, že je nikdy nemůžeme mít „clare et distincte“ před sebou jakožto „skutečné předměty“, protože ryzí předmětnost se v našem „skutečném“ světě prostě nevyskytuje (nýbrž jen ve spojení resp. v konkrescenci s nepředmětností). Čímž se vracíme k nesnázi číslo jedna.

(Písek, 970118-2.)